

Miroslaw Skarzyński¹

Logiści w armiach starożytnej Grecji

Rys. 1. Hoplita. Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Hopliti>.

W armiach greckich miast – państw (poleis) występowały urzędnicy wojskowi nazywani *logistikas*, odpowiedzialni za zaopatrzenie, utrzymywanie zapasów i dystrybucję środków materiałowych do oddziałów². Do ich obowiązków należał także wybór miejsc rozmieszczenia zapasów podczas wojny³.

Uwarunkowania gospodarcze i logistyczne greckich wojen

Na przebieg ówczesnych największych wojen, w poważnej mierze wywierały wpływ względy gospodarcze i logistyczne. Przed rywalizującymi między sobą i walczącymi z Persją małymi państwami greckimi stanęła konieczność rozwiązania dwóch zasadniczych problemów:

- wysoko rozwinięte i stosunkowo złożone organizmy greckich poleis były w znacznym stopniu uzależnione od dostaw żywności i surowców z zewnątrz, niekiedy z bardzo odległych rejonów zamorskich
- w armiach wielu państw greckich używano nierzadko kosztowne i zaawansowane technologicznie liczne wzory broni i sprzętu (na przykład floty trier), których utrzymanie stanowiło ogromne obciążenie dla skarbu, a efektywne użycie w bitwie wymagało znakomicie wyszkolonego personelu⁴.

Wojskowość grecka

Podstawę wojskowej potęgi Greków stanowił hoplita i falanga, ale od końca VI w. p. n. e. rośnie znaczenie floty. Hoplita był uzbrojony we włócznię o długości 2 – 3 m, miecz i tarczę. Nosił metalową zbroję, złożoną z pancerza, nagolenników i nabrzusznika oraz hełmu. Cały ekwipunek ważył około 35 kg, jednak był

tańszy, niż utrzymanie konia i przez to dostępny większej liczbie ludzi. Każdy Ateńczyk musiał dbać o swe wyszkolenie i zakupić na własny koszt niezbędny ekwipunek.

Hopliti walczyli w szyku falangi polegającym na ustawieniu równoległe do frontu zwartej, ośmiorzędowej linii ciężkozbrojnych piechurów. Trzymaną w lewej ręce tarczą, hoplita osłaniał swego kolegę z lewej, sam zaś był osłaniany przez sąsiada z prawej. W bitwie nie było miejsca na indywidualny wyczyn, jej wynik zależał od zgrania żołnierzy⁵. W 431 roku p. n. e. Ateny dysponowały armią, której trzon stanowiło 16 750 hoplitów oraz drugie tyle rezerwowych, a także kilka tysięcy lekkozbrojnych i konnicy (1 200)⁶.

Okręty greckie posiadały wiosła i wykorzystywały siłę wiatru (żagiel). Jednostki o trzech rzędach wiosel, trójrzędowce (triere) z czasem stały się podstawą wyposażenia floty wojennej miast greckich⁷. Okręty nie były przystosowane do brania zapasów wody i żywności wystarczających na długą wyprawę, zatem musiały im towarzyszyć pomocnicze jednostki transportowe⁸. Utrzymywanie floty należało częściowo do reprezentujących polis urzędników, a częściowo do zamożnych obywateli. Polis dostarczała kadłub okrętu, za którego wyposażenie i utrzymanie odpowiadał wyznaczony przez strategów obywatel – trierarch (kapitan triery)⁹¹⁰. W 431 roku p. n. e. Ateny dysponowały około 300 trierami, a ich liczbę można było łatwo powiększyć o flotę Lesbos, Chios i Korkyry¹¹.

Logistyka w działaniach wojennych

Skalę przedsięwzięć logistycznych, towarzyszących na przykład działaniom lądowo – morskim, ukazuje ekspedycja na Sycylię. Ni-

kias omówił je następująco – „... musimy wziąć ze sobą wielką liczbę hoplitów..., łuczników i procarzy, by stanowili przeciwwagę dla jazdy nieprzyjacielskiej; musimy mieć również znaczną przewagę floty, żeby zapewnić sobie łatwiejszy dowóz zboża – pszenicy i kaszy jęczmiennej – na statkach transportowych; musimy wreszcie wziąć ze sobą pewną liczbę opłacanych piekarzy, pobranych z młynów według ustalonego kontyngentu, ażeby w razie przerw w drodze nie zabrakło wojsku środków żywności; wojsko będzie bowiem duże i nie każde miasto będzie je mogło utrzymać. W ogóle musimy się zaopatrzyć we wszystko co możliwe, aby uniezależnić się od innych, przede wszystkim zaś musimy zabrać jak największą ilość pieniędzy...”¹².

W czerwcu 415 roku p. n. e. wyruszyła wyprawa na Sycylię¹³. Większość wojsk sprzymierzonych, okręty do transportu żywności, łodzie i cały materiał wojenny zawczasu zgromadzono na Korkyrze. W składzie armii znajdowało się 5 100 hoplitów, 490 łuczników, 700 procarzy i 120 lekkozbrojnych. Siły morskie tworzyły 134 triery i 2 pentekontery. Na przeznaczonym do przewozu koni transportowcu znajdowało się 30 jeźdźców w wierzchowcami. W wyprawie wzięło udział 30 statków transportowych do przewozu zboża, na których płynęli piekarze, murarze, cieśle oraz sprzęt potrzebny przy budowie fortyfikacji. Za statkami holowano 100 łodzi. Wyprawie towarzyszyły w celach handlowych wiele statków i łodzi¹⁴.

Zaspokojenie potrzeb materiałowych armii i floty w działaniach wojennych było niełatwe w ówczesnych warunkach. Szczególnie trudne było utrzymanie ciągłości zaopatrzenia wojsk uczestniczących w ekspedycji lądowo – morskiej.

¹ Dr hab. M. Skarzyński jest pracownikiem Zakładu Organizacji i Zarządzania Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu oraz Instytutu Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu (*przyp. red.*).

² *A Brief History of Logistics from Military Origins to Today* By Marc On December 2, 2009, <http://www.globetrotter.com/a-brief-history-of-logistics-from-military-origins-to-today>.

³ *Through the Ages Logistics as it Evolved*, News and Views on the Logistics Industry 2009, vol. 3, <http://www.gati.com/gatiexpress/3pl.htm>.

⁴ R. E. Dupuy, T. N. Dupuy, *Historia wojskowości. Starożytność – średniowiecze*, D. W. Bellona, O. W. Rytm, Warszawa 1999, s. 21.

⁵ R. Kulesza, *Maraton 490 p. n. e.*, Wyd. Bellona, Warszawa 1995, s. 12-13, 108.

⁶ R. Kulesza, *Ateny – Sparta 431-404 p. n. e. Wojna peloponeska*, D. W. Bellona, Warszawa 1997, s. 28.

⁷ R. Kulesza, *Maraton...*, s. 13-14.

⁸ R. E. Dupuy, T. N. Dupuy, *Historia...*, s. 21.

⁹ W Atenach kapitan triery był zobligowany do przedłożenia sprawozdania finansowego dotyczącego swojej działalności, pod rygorem zaprzestania pełnienia aktualnej funkcji, cywilnemu logiście (*logistae*). Zob. M. Skarzyński, *Logiści w starożytnej Grecji*, *Logistyka* nr 1/2010, s. 100.

¹⁰ R. Kulesza, *Maraton...*, s. 108.

¹¹ R. Kulesza, *Ateny – Sparta...*, s. 29.

¹² Tukidydes, *Wojna peloponeska*, S. W. „Czytelnik”, Warszawa 1957, s. 375.

¹³ R. Kulesza, *Ateny – Sparta...*, s. 135.

¹⁴ Tukidydes, *Wojna...*, s. 378, 387-388.